

קונגלומרט

ושמו

רן

עריכה: ורד ליפשיץ

עריכת לשון: נחמה בן אדרת
עיצוב: יוחאי סמט

כבר עציון

תמוז תשע"ו, 2016

וּמִשְׁחַר עַד לַיְלָה
לֹא יִשְׁקֹט, לֹא יִרְגִיעַ הַגֶּן -
זֶה אֶתְּהָ בּוֹ, אֶתְּהָ בּוֹ
בְּאֵלֶיךָ צִפְּרִיךָ כֹּן.

רחל

תוכן העניינים

9	כפר גלעדי
10	אבא
15	אמא
18	מערכת החינוך ואני
20	המכון הזואולוגי
22	טובעים השניים מן האחד
25	השחייה אל אי השחפים
26	הפינוי מכפר גלעדי
29	הקמת פינת החי
30	שורות הגדנ"ע
32	יחידה 101
35	כדור בלתי קרוא
37	קן בורוכוב והקומונה
39	מדריך חברת הילדים
40	מרכז שמינית ארצי ונחש אחד ארסי
44	החולייה שהביאה אותי לכפר עציון
47	שיר השירים
50	אסתי
53	סירל בלונדהיים והמכללה
54	אהבתי למוזיקה
57	תם ולא נשלם

כמו זואולוג טוב,
 עיניי מתבוננות באנשים סביבי,
 במאורעות המתרחשים,
 צורבות בזיכרון תמונות שונות.

בתודעתי אסופת תמונות צבעוניות.
 תמונות אנשים, תמונות אירועים,
 תמונות מקומות.

על פי רוב מעוררות התמונות
 זיכרונות טובים
 ולעתים גם קשים יותר.
 ואין מוקדם ומאוחר
 באוסף האישי שלי.

כל החוויות השונות שחוויתי
 הן שהפכו את הקונגלומרט של חיי
 למה שהוא,
 אותי למה שאני.

56633

DEPARTMENT OF HEALTH
 Certificate of Notification of a Birth

1. Name of Village: _____
 2. Date of Birth: 29.6.34
 3. Name of Infant: _____
 4. Sex: _____
 5. Name and Age of Father: _____
 6. Religion of Father: _____
 7. Nationality of Father: _____
 8. Place of Residence of Father: _____
 9. Name and Age of Mother: _____
 10. Name and address of person notifying Birth to Mukhtar: _____
 11. Signature or Mark of Mukhtar: _____
 12. Date: _____

כפר גלעדי

בשמחת תורה, שנת 1916, הוקם באצבע הגליל קיבוץ כפר גלעדי. זה לא היה שמו של הקיבוץ אז, אך כך נקרא לאחר מות אחד ממייסדיו, ישראל גלעדי. בשנת 1934, כשהיה הקיבוץ בן שמונה עשרה, צעיר ותוסס, נולדתי אני. בן בכור לאבי ולאמי.

כפר גלעדי הוא כור מחצבתי, הנוף שבו גדלתי - ואני תבנית נוף מולדתי. ואולי אפשר לומר שאף מולדתי יש בה מתבנית נופי שלי. כפר גלעדי הוא חלק ממני. שם נולדתי, שם חונכתי, שם גדלתי, שם כאבתי, שם קבורים הוריי, ושם חיים זיכרונותיי.

זוכר את ימי הגן, כבר אז ידעתי כי עזה אהבתי לחיות. זוכר שמצאנו כלבה, והבאנו אותה לגן. בנינו לה מעין מלונה מתחת לעגלה שהייתה לנו בחצר. זוכר איך הכלבה הרתה והמליטה, ועוד אני זוכר, כי יום אחד קמנו ממנוחת הצהריים בגן, יצאנו לחצר, והכלבה איננה. כך פתאום נעלמה מנוף חיינו.

זוכר את שעות אחר הצהריים, עת חוזרות העגלות מובלות בידי החברים השבים מעמל יומם אל החצר הגדולה שהייתה חלק מנוף ילדותי. זוכר את ארוחות ארבע בבית ההורים. זוכר את הפרדס.

זוכר את חברי השומר שגרו בכפר גלעדי, ואת נחום הורביץ, שאמר להם כי נמצאה חלקת קבר לכל חברי השומר. הבטחה זו הביאה אותם על סיפוקם, ואילו אצל רבים מאיתנו העלתה צחוק. זוכר את האזכרות שהיו עורכים אנשי בית"ר במדיהם החומים ליד קברו של טרומפלדור.

זוכר את בר המצווה שחגגו לכולנו. יצאנו לכיוון הסלע הגדול, ומשם המשכנו לוואדי באיזור תל חי הישנה. שם נערך מפקד חגיגי. את הטקס הנחה בן כפר גלעדי שסיים קורס טייס, שהועמד כמודל לחיקוי לבני הקיבוץ. עלינו מהוואדי, שם חיכו לנו ההורים. עולם המצוות לא הוזכר שם... ומשם נסענו לנבי יושע וערכנו קומזיץ, כמקובל בטקסי בר המצווה בקיבוץ.

זוכר את לילות הסדר המשותפים. את הטיולים. את חוגי הקיץ. את אמוץ זהבי שבהדרכתו שחינו עד אי השחפים בטנטורה. זוכר את הרופא שכל נערה ידעה כי אל לה להיכנס להיבדק אצלו בלא ליווי אימה. זוכר את המורים השונים שעברתי דרכם. זוכר את הפינוי מכפר גלעדי, את הימים בחיפה. את הקמת המדינה. את הגיוס. את החברים.

אבא

אבי, השל צור (קרמיצ'וק) עלה מארצות הברית. תר את הארץ בחפשו אחר מקום להושיב בו את גופו ונפשו. עד אשר מצא בכפר גלעדי נוף מופלא של המקום ושל יושביו, חיים של חזון וחלוציות. הוא נשאב לרעיון הקסום של חיי הקיבוץ, ומצא עצמו בן בית בעשייה החקלאית.

את אמא היפה פגש כנערה, כאשר הגיעה מריגה להכשרה בקיבוץ. יחד הקימו את ביתם בכפר גלעדי ושם חיו עד יום מותם.

את רוב ימיו בקיבוץ בילה אבא בעבודה קשה בחקלאות ובמספוא. החריצות הייתה חלק ממנו, והוא לא שבת מעבודתו גם בימים שבהם יכול היה, ואולי אף צריך, דווקא לנוח. אני זוכר אותו שב מעמל יומו והוא עייף. אך עייפות הגוף לא פגעה כהוא זה בנפשו הרעננה: בהומור שלו, באדיבותו, במרץ, בשמחה ובחברותיות שכה אפיינו אותו.

אבא אהב אנשים ואהב חברה. תמיד היה מכנס חבורות. געגועיו לשפת אמו משכו אותו להזמין אליו את דיירי הקיבוץ האוסטרלים, דוברי האנגלית. בבית הוריי, שלא היה רחב מידות, הצטופפו כולם יחד, ומידות הלב הרחב הרחיבו את המקום לכולם.

גם הומור טוב היה לו. אני זוכר איך כשהייתי ילד טיילתי עם אבא בפרדס. הוא נתן לי תפוז, ובתוכו מצאתי אוצר, ממש אוצר בימים ההם, סוכרייה! הראיתי לאבא והוא כלאחר יד אמר, ודאי ידם של האוסטרלים בדבר. בערב, עת אכלנו בגן הילדים תפוזים, הודעתי לילדים בתמימותי שבתוך התפוזים מחכה להם הפתעה. אני הייתי המופתע לגלות שבתפוזים לא מסתתרות סוכריות כי אם פלחים ובקבוקונים של מיץ הדורים...

זיכרון נוסף יש לי מאבא, מהיותי ילד גן. הייתה לנו בקיבוץ סוסה שחורה ועל גבה אוכף. רציתי לרכב עליה. אבא העלה אותי על הסוסה, והושיבני על האוכף. הוא לא רצה לעזוב את המושכות, אך אני הפצרתי בו עד שנענה לי. אבא הלך לצדי ותוך כדי כך שוחח עם חבר, ואני אחזתי במושכות ורכבתי בשדרה, בין הברושים הגבוהים הניצבים לאורכה משני צדדיה. לפתע נשמעו געיות מכיוון בית הקברות. הסוסה הסתובבה וראתה עדר עגלים מתקרב. היא פרצה בריצה מהירה עד מתחת לחדר האוכל הישן. אני אחזתי בחוזקה בטבעת האוכף, אולם אצבעותיי כנראה לא עמדו בכך, ועפתי מגב הסוסה מרחק של כעשרה מטרים.

אני מתאר לעצמי שאלו שראו אותי במעופי ובנפילתי נבהלו אף יותר ממני. אינני זוכר מה הרגשתי אז. גם לא מה אבא הרגיש. אני מעריך שהרגיש נורא על שכך 'הפקיר' את בנו בכורו, צעיר הימים. על כל פנים, הנפילה הזו לא הרתיעה אותי מלעלות שוב על הסוסה.

חייו של אבא לא היו קלים ולא הלכו למישרים.

עם הולדתה של המדינה התמנה אבא להיות מחנך קבוצות ההכשרה של בני הנוער שהגיעו מארצות שונות בעולם. היה זה הנוער היהודי היפה והטוב. לסיום תקופת ההכשרה רצה אבא לערוך חגיגה בוטנית ייחודית. לצורך כך הלך לחפש אחר מקום מתאים. בחורשת אקליפטוסים גלילית אחת מצא אותו מוקש בלתי מסומן, אבא עלה עליו והמוקש התפוצץ.

מאותה חורשה הועבר אבא הפצוע לכפר גלעדי ורק משם פונה לבית החולים הסקוטי שבטבריה. מצבו היה קשה. צוות בית החולים אמד את סיכויי ההחלמה שלו וסיכם כי אין זה נכון להשקיע מאמצים טיפוליים לנוכח הפגיעה הקשה.

לא כך חשבו אלו שלבם נמשך אחר האיש הזה. משה אגמי עשה מעשה, ולקח את אבא ללא השתהות מיותרת לבית החולים המנוסה בלינסון. הוא הכיר את פרופסור אשכנזי שניתח את אבא בראשו והציל את חייו. מהאירוע הזה אבא יצא חי, אך מאז לא היה אותו איש. התסיסה, הטמפרמנט, הספונטניות והחריצות לא היו לו עוד.

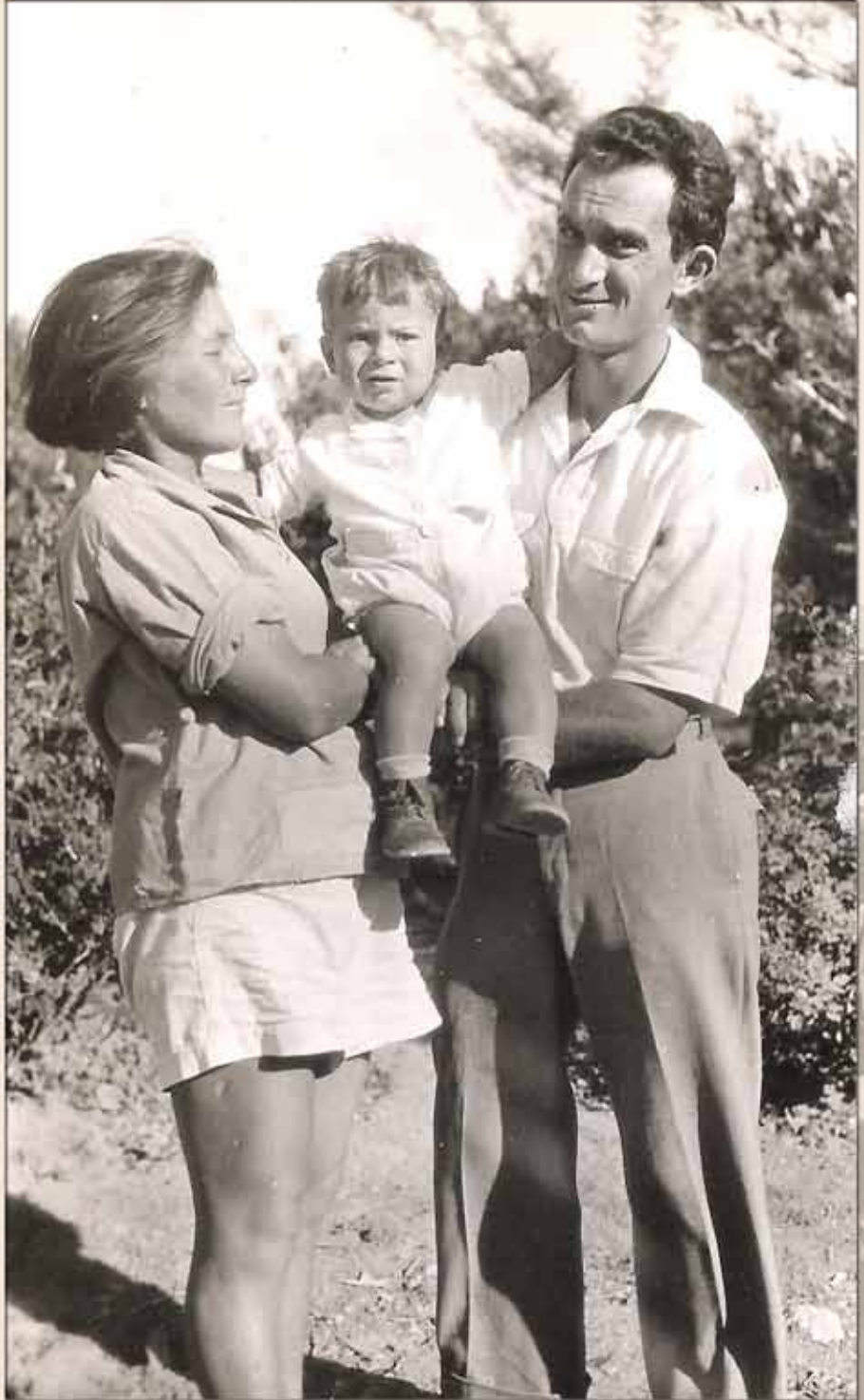
אותם ימים לא נתנו את הדעת על שיקום הולם, על תנאי הבראה ראויים, וגם בבית לא ידעו כיצד לסייע, וכאילו היה העולם חייב לשוב לקדמותו. גם אבא חשב כך כקיבוצניק חרוץ ומסור. מיד אחר שהחלים מהניתוח קם והלך לעבודתו במספוא. באחד הימים איבד שם את ההכרה. מאותו יום והלאה זכה להשגחה צמודה יותר.

לא איש כמו אבא ישב בלא מעשה. הוא חיפש תעסוקה ופנה לאנשים שונים שיסייעו לו. הוחלט למנותו אחראי על המרכז החינוכי שהיה באותם ימים בכפר גלעדי. אל המרכז הגיעו תלמידים מאוכלוסיות חלשות יותר מהיישובים השונים בגליל, ומורים מהקיבוץ התנדבו ללמדם. שם עבד אבא שנים, אך במקביל תרם את חלקו גם בעבודת כפיים - בענף הנוי. קיבוצניק או לא קיבוצניק?

נראה היה שנתנו לו לעבוד בענף הנוי מתוך הבנה למצבו ולכמיהתו, ושיתפו אותו בעבודה מתוך חמלה. באחד הימים נסעו אנשי הנוי להשתלמות במחניים, ואבא לא היה קרוי עמהם. אבא נפגע, והחליט לנסוע לשם בעצמו. בהגיעו, חצה כביש, ורכב שהגיח אליו פגע בו פגיעה אנושה. פציעתו הפעם הביאה, לאחר תקופה קשה וכואבת, למותו במוסד סיעודי בקריית אתא.

את הידיעה על מותו קיבלתי כשהייתי קומונר במרכז הארץ. ניסיונות לארגן עבורי הסעה מהקיבוץ להשיבני צפונה לא צלחו. יהודית, המכונה טוטו, בת משפחה של חברים מקן בורוכוב מגבעתיים, היא זו שהעלתה אותי על רכבה והסיעה אותי הביתה ללוויה של אבא. אבא נטמן בבית הקברות של כפר גלעדי, במקום שאהב ושבחר לחיות.

מה יש בי מאבא, לבד מזיכרונות רבים? נראה שאת החריצות, המסירות והעיקשות לעשות ולפעול, בכל מצב, גם בשעת קושי - זאת קיבלתי מאבא. ואף את ההומור.

אמא

אמי דורה לא דיברה הרבה, לא סיפרה על חייה. מעט אפשר היה ללקט מפה ומשם.

נדמה כי ילדותה בעיירה ליד ריגה לא הייתה קלה. ידוע לי כי אביה היה מוכר סדקית, ועם עגלתו היה נע ממקום למקום. עשיר גדול הוא לא נעשה מזה.

אשה יפה הייתה אמא, ותמונות ילדותי מעידות על חן רב ושמחה שהיו בה. מבעד לתמונות ניבטות עיניה היפות וחיוכה הרחב. לא הכול אני זוכר.

כחברת קיבוץ עבדה אמא בגן הירק. שעות ארוכות עבדה שם, בקטיף עגבניות או מלפפונים. משוררים או סופרים רומנטיים היו יכולים להתבונן באישה העובדת בגן ולראות בכך יופי והוד, אך לא כך מי שעובד יום אחר יום, שבוע אחר שבוע. אמא הייתה חוזרת הביתה עייפה ומותשת. העייפות הפכה אותה לקצרת רוח ומכונסת בעצמה.

היא התקשתה לשאת את האורחים הרבים שאבא היה מביא הביתה. השפה האנגלית שהרעישה את החדר לא הייתה נהירה לה, והיא לא הצליחה להשתלב בהוואי שנוצר בחבורה.

גם אלינו לא הייתה פנויה דיה.

את כאבה הפנתה לעבודות יצירה עם עצמה. זמן היצירה היה יקר לה והיא פיסלה וכיירה כלים שונים בכישרון ובהצלחה רבה.

לאחר פציעתו של אבא חשה אמא כי העול המוטל על כתפיה הולך וגדל. אבא זקוק היה באותם ימים למישהו שיסעד אותו, שיטפל בו ויעזור לו להשתקם. אמא לא הייתה מוכשרת לכך ולא הצליחה לעמוד במשימה. הדבר התבטא ביחסה לאבא. המתרחקות ועגמת הנפש השפיעו על כל הסובבים.

אני חושב כי במשך שנים אמא לא מצאה את מקומה בקיבוץ. העברית שהייתה מדוברת בשבילי הקיבוץ לא הייתה שפת אמה, והאנגלית של אבא לא הייתה לרוחה. החום בקיץ, הקור בחורף, והעבודה הקשה - כל אלה הכבידו על חייה.

ועם זאת, אמא אהבה את הארץ, את הנופים שבה, את הצמחייה. אני זוכר שהייתה מראה לי את הפרחים, וקוראת להם בשמם: העשון. הסילנה. לסילנה עמוד תפוח, צבעה סגלגל, ועוצמתה דווקא בריבוי הפרחים. כשמגיעים למקום בו סילנות רבות מתגלה יופי מדהים.

טיולי הפרחים המשותפים שלנו חשפו אותי לאמא אחרת, רכה יותר, מאירה יותר. דומני כי בטיולים הללו גם היא הכירה בעצמה אמא אחרת.

אמא נפטרה בשיבה טובה, ונקברה ליד אבי בבית העלמין בכפר גלעדי.

שלושה אחים אנו. אני הבכור; אסתר השנייה - הקימה את משפחתה במשגב עם ושם חיה עד היום; אמציה השלישי - חי את חייו עם משפחתו בארצות הברית.

אח נוסף היה לנו, יונתן, אך הוא נפטר עוד בטרם הגיע הביתה, ורק שמו עוד הולך עמי.

מערכת החינוך ואני

על פי רוב, מערכת החינוך ואני לא היינו בראש אחד, ועם זאת, אני יכול להביט לאחור ולומר על כמה ממחנכיי שהיו טובים, וכל אחד מהם רשם בי משהו.

שירשרה הייתה הגננת שלי. כבר בימי הילדות המוקדמים הטביעה חותמה עלי. דומני שאהבתי הגדולה למוסיקה קלאסית קשורה בשמה.

נעמי שפרינצק הייתה מורתני בכיתות הנמוכות. היא הייתה מורה טובה. זכורני כי יצאנו לטיול שכלל גם נסיעה ברכבת. בדרכנו לתחנת הרכבת עברנו דרך שדרת שיחי רימונים. הרימונים האדומים קרצו אליי ומשכו את לבי. ואוזניי שומעות יחד עם חברי כיתתי את קולה של נעמי, כי אין לקטוף ולו רימון אחד. אולי עצם האיסור, אולי רק צבעם הקורץ של הרימונים, משכוני אל בין העצים. בין כך ובין כך לא עמדתי בצו וקטפתי רימון. נעמי ניגשה אליי ואמרה לי כי היא כה מצטערת, אך לא תוכל להעלות אותי עם כולם לרכבת. נראה לי כי באמת ובתמים הצטערה להעניש אותי, אך לא הותרתי לה ברירה, וכך הפסדתי את הנסיעה ברכבת.

הייתה גם המורה אהובה, שנהגה לספר לנו סיפורים בהמשכים. אני זוכר את הסיפור על כלבם של בני בסקרוויל, אינני זוכר את כל תוכנו, אך אני יודע לומר מעדות אישית, כי הסיפור לא התאים לגילנו, שכן בשווי הביתה דרך שדרת קזוארינות, הילך עליי פחד אימים, כשבראשי מתרוצצות הדמויות של הסיפור ורגעים מהעלילה מתעוררים בי.

משה במברגר, לימים איילון, אף הוא לימדני. דומה כי לבו היה טוב, אך מזגו סוער. אני זוכר איך רצה להעלות אותי על פְּרדה ביום חם כשכל הדרך הלוהטת התארכה לפניי. הוא נשאני כדי להושיב אותי על הפרדה, אך לא עשה זאת מהכיוון הנכון, והפרדה, שחשה באי נוחות, בעטה בו בחזה. דבר זה אינו אופייני לו... לרוב היה זה הוא שהראה את נחת זרועו על תלמידים סוררים. פעם שוחחתי עם אחד מהורי בני כיתתי, סיפרתי כי יש לנו מורים המכים אותנו. מתגובתם נראה היה כי יש נושאים שמוטב שלא להעלותם כלל...

גידי קייך היה גם הוא סוג של מורה. הוא ידע להפעיל אותנו גם באופנים בלתי קונוונציונליים בעליל, והקשר בינינו נמשך לאורך שנים רבות.

את הלימודים בבית הספר לא אהבתי, וגם המורים לא תמיד אהבו את התנהלותי בבית הספר. המסגרת שחייבה אותי לשבת בכיתה, לכתוב ולקרוא, לא התאימה לי. התלם שרוב הילדים פסעו בו בקלות, לא היה מיועד לי. נפשי ביקשה משהו אחר. אולם כל חריגה התפרשה כהפרעה. לא הייתה אז מודעות לקשיים שאינם תלויים בבחירה החופשית של הילד.

והמוקה שלי, המורה לחיים, היה אברהם איתי. הוא הצליח לראות אותי גם דרך קליפות הקשיים והבעיות, והחליט כי נכון לפתח אותי, אך אין לעשות זאת במסגרת הלימודים הרגילה. הוא זה שדאג כי אלמד במכון הזואולוגי.

מה זיהו בי אברהם איתי? נראה כי את האהבה לטבע, לחי ולצומח. אהבה שהביאה איתה יכולות והצלחות.

אהבה זו ששפעה בתוכי לעולם הטבע חשתי מאז ומעולם. זכורני שאבא, שלמד בעצמו במכון הזואולוגי, הזמין פעם לקיבוץ את יהושע מרגולין, שאצלו למד במכון. ההיכרות עם דמותו הייתה חוויה בלתי נשכחת עבורי. מרגולין שהה בקיבוץ כמה ימים, והתרגש מכל פיסת טבע שעברנו בה. אל מול כל פרח שנגלה לפניו כמו התרחבו ריאותיו. על כל צמח פצח בסיפורים. אפשר היה לחוש את הרושם שעושה בו כל עלה כותרת, כל אבקן, כל גבעול. הוא התהלך בחוץ כשיכור. אהבתו שלו לכל הרוחש בטבע פגשה באהבתי שלי.

את האהבה הזו זיהו בי אברהם איתי, ופעל על מנת שאגיע למכון. שם, כך חשב, אפגוש באנשים חובבי טבע כמוני. הוא שיער בצדק שאוכל להתפתח היטב אם רק אמצא לי את עיסוקי בתחום שבו אני מבין, ושבו אני חזק. ואכן, שם, במכון הזואולוגי, החל פרק חדש בחיי.

המכון הזואולוגי

הימים שבהם הייתי במכון הזואולוגי בתל אביב פתחו לי צוהר לעולם חדש: גיליתי כוחות שבי, גיליתי אנשים שחלקו איתי את האהבה שמילאה אותי לעולם החי. וגיליתי את העיר.

ראשיתו של המכון הזואולוגי, במכון הביולוגי הפדגוגי שהקים יהושע מרגולין בשנת 1931, ברחוב יהודה הלוי. בשנות החמישים הפך למכון אוניבסיטאי למדעי הטבע בראשותו של הפרופסור היינריך מנדלסון, אבי הזואולוגים המודרניים בארץ ישראל. אברהם איתי הכיר את פרופסור מנדלסון והציע לו שאגיע למכון לעבוד וללמוד.

בניין המכון היה עשוי עץ וכמעט מט לנפול, אך היה זה מקום נפלא. הרגשתי בו הייתה נהדרת. הייתי צעיר מהעובדים שם, אך כולנו היינו מאוחדים באהבתנו לבעלי חיים, ואלה היו שם למכביר. שטח המכון התפרש על פני כמה דונמים, ובתוכו היו בנויים כלובים שונים. תפקידנו היה לטפח את המקום, לגרוף את האדמה החולית ולהכשיר שטחים לבניית כלובים נוספים.

במהלך שהותי במכון השתלבתי בכל פעילותו. מחד, שמעתי הרצאות מפי מומחים, ומאידך עבדתי בטיפול בחיות ובתחזוקה. רק פעם בשבוע חזרתי הביתה מתל אביב לכפר גלעדי, ברכב שעשה את דרכו צפונה עם משה אגמי, פעיל התנועה הקיבוצית.

בכפר גלעדי זכיתי לכבוד בקרב הנוער, אשר החשיבוני מומחה בענייני חיות.

המפגש עם העיר היה משמעותי עבורי. לא הכרתי את הקרת על גודלה ועל כל מה שהיא מציעה. גרתי בבית ערבי נטוש ששופץ, ורכבתי אל המכון על אופניים שהרכבתי מחלקי אופניים שליקטתי בקיבוץ. ברכיבותי לתוכי את אוויר ואווירת העיר.

אחד העובדים במכון נאלץ פעם לנסוע להולנד, ואני הייתי זה שמילא את תפקידו. לאורך תקופה עבדתי קשה בגידול רימות ובהאכלת הזוחלים ברימות אלו. בסופו של פרק זמן זה ציפיתי לקבל תגמול כספי על עבודתי, אך לא אזרתי אומץ לבקש זאת. חבריי במכון אמרו לי כי נכון שאעשה זאת, אך לא יכולתי, לא כבן קיבוץ ולא כנער צעיר שחש כבוד גדול לפרופסור מנדלסון. מנדלסון חש בזה, ופיצה אותי בשיעורים שלימד אותי על שמות הזוחלים בלטינית, דבר שלא עניין אותי כל כך ולא תרם לי הרבה...

ועם זאת למדתי שם רבות. לראשונה בחיי נהניתי מעצם הלימודים, וחשתי בעל יתרון וערך מידיעותיי וממעשיי.

מנדלסון ראה בי אוצר. גם בשל היראה שרחשתי לו - כתלמיד לפני רבו, אך מעבר לכך - העשרתי את אוסף בעלי החיים במכון שברשותו. מפינת החי בכפר גלעדי הבאתי שפני סלע; גם נחש צפע שגיליתי שם הבאתי למכון, ידעתי כי ישרת את אלו שעבדו על פיתוח הנסיון מארס הנחש; פעם העברתי למכון חזיר בר במסע ארוך ומפרך.

עם סיום תקופת שהותי במכון הזואולוגי חזרתי לספסל הלימודים בקיבוץ. היה מי שלא ראה את שהותי במכון בעין טובה בשל ההוצאות הכרוכות בכך, אך את מה שנספג בי שם - איש לא יוכל לקחת.

טובעים השניים מן האחד

הייתי ילד 'קפיץ קפוץ'. הרפתקנות הייתה חלק ממני, אולי שמי הנרדף. רבים יכולים לספר כיצד כמעט טבעו אי פעם, אך מעטים כמעט טבעו ארבע פעמים! אני אחד מיחידי סגולה אלו.

הפעם הראשונה הייתה בהיותי בן שמונה או תשע. היה זה בתקופת מלחמת העולם השנייה, סכנה ארבה לקיבוץ מכיוון צבא צרפת בפיקודו של וישי שהיה פרוס בסוריה. חברי כפר גלעדי נתבקשו להתפנות, אך לבסוף פינו אך את הילדים. העבירו אותנו זמנית לתל יוסף. בתל יוסף היה מאגר מים גדול, בריכה טבעית. נכנסתי מלא עזוז, התקדמתי למרכז הבריכה, אך לא צפיתי את האדמה הטובענית שחיכת לי שם, וכך התחלתי שוקע. אחד מבני כפר גלעדי, שהיה גם אחראי הביטחון, הושיט לי יד לעזרה ומשה אותי מהמים.

הפעם השנייה הייתה בכפר גלעדי. את לימודי השחייה עשינו במאגר המים המקומי, הייתה זו בריכת השקיה גדולה שנועדה לשימוש הגד"ש. המורה לשחייה הייתה מלכה שוחט, רעייתו של גידה שוחט (בנם של ישראל ומניה שוחט ממקימי השומר ומייסדי כפר גלעדי). באותו מאגר גם התאמנו בשחייה בזמננו הפרטי. המאגר היה גדול ועמוק, אך הגישה לתוכו לא הייתה נוחה, וקשה היה לצאת ממנו. בתוך המאגר שט לו גלגל, ושיחקנו בו יחד - כל אחד קפץ אל תוך הגלגל, ומשגופו צף ועלה עם הגלגל, פינה אותנו לזה שאחריו. בבוא תורי קפצתי פנימה בקפיצה חדה, אך אויה, גופי השתחרר מהגלגל בתוך המים הרטובים והעמוקים, ושקעתי פנימה. מיד אחריי קפצו כמה ילדים מבוגרים ממני ומשכו אותי בשערות ראשי החוצה.

למאגר זה הגעתי בפעם אחרת מלווה באמי. רציתי להראות לה את כישורי השחייה שלי. נכנסתי פנימה, התחלתי לשחות, אך לפתע התחלתי לפרפר במצוקה כי לא מצאתי דרך לצאת מהבריכה. משהבינה אמא כי לא אצליח לצאת, קפצה פנימה, שחתה אליי ומשכה אותי החוצה.

הפעם הרביעית הייתה בים. נסענו לחופשה בתל אביב. על המזח הסתובבו ילדים שזופים, מאותם ילדים המכירים ויודעים היטב את הים. הם קפצו מהמזח אל הים ושחו להנאתם. הדבר היה נראה כה פשוט ומענג. קפצתי גם אני כמוהם, בתנועות ידיים ורגליים ניסיתי לשמור את ראשי מעל המים המלוחים, אך הגלים סחפו אותי כעלה נידף. אמא קפצה בבהלה אחריי, ואחריה הגיעו גם המצילים, ממש לכבודי, על חסקה.

כך כמעט טבעתי, וממש ניצלתי ארבע פעמים.

השחייה אל אי השחפים

חוגי הקיץ היו חלק מתכניות הקיץ שלנו, בני הנעורים בקיבוץ כפר גלעדי. אחד מהחוגים המאתגרים ביותר היה חוג סיירות בהדרכתו של אמוץ זהבי. האיש עסק בזואולוגיה, ובאותם ימים עבד כנראה על אחד ממחקריו.

כך יצאנו אני ועוד חמישה שישה נערים מהקיבוץ לסיור קיץ בים התיכון. שמחנו בנסיעה זו מאוד. אל אמוץ ואלינו התלווה זוג חוקרים מבוגרים.

ידענו כי בסיור זה נידרש למאמץ. האוכל ששלח הקיבוץ לא הספיק, והיה עלינו להשלים את התפריט בסברסים וממתקים אחרים שנותן הטבע, או להשיג מזון ממחסנים באזור בלא שנפרט איך ומאין הגיע אלינו האוכל.

אל מול טנטורה שוכן אי המרוחק מהחוף, אי השחפים שמו, על שם עשרות השחפים המצויים בו ואף דוגרים בו. אי זה הוא פנינת טבע, אטרקציה לחובבי טבע מושבעים. אולם כדי ליהנות מפנינה זו יש לשחות עדיה בים הפתוח. התחלנו לשחות. אמנם לא היינו שחיינים אולימפיים, אך השחייה לא הייתה זרה לנו. נהנינו לשחות בכל מקום שבו היו מים.

הזוג שהצטרף אלינו שחה איתנו, אולם לאחר זמן תש כוחו של אחד החוקרים מהשחייה, והוא התקשה להמשיך לשחות לכיוון האי. אמוץ פנה אליי וביקשני לסייע לו. התלכדנו כמה ילדים ובכוחות משותפים עזרנו לחוקר לחזור אל החוף.

לימים נזדמנתי עם אותו חוקר באירועים שונים, ואף כי לא ידע את שמי, הוא זכר אותי מאז, ובכל מפגש שכזה ניגש אליי, והודה לי על אותה מחווה בחוף טנטורה.

הנה אני, שניצלתי כמה וכמה פעמים מטביעה, החזרתי להומוספיאנס כגמולו, והצלתי חוקר טבע מטביעה.

הפינוי מכפר גלעדי

בזמן מלחמת השחרור, הוחלט לפנות מכפר גלעדי את ילדי הקיבוץ ואת הנשים, ולשלוח אותם למקום מבטחים. הגברים ובני הנוער נשארו בקיבוץ. לקראת הפינוי, היינו כבני ארבע עשרה, ספק ילדים ספק נערים. רצינו להישאר, אני וחבריי. אך היה עלינו לאזור אומץ כדי לבקש את אישור האסיפה.

פחדתי מאוד לפתוח את הפה באסיפת החברים ולבקש את האישור. חברי עמוס היה שם איתי. עמדתי בפני החברים ואמרתי, "אנחנו רוצים להישאר בבית!"

לבסוף הוחלט כי נתפנה יחד עם כל הנשים והילדים.

הגענו לחיפה. החיים בחיפה לא היו פשוטים, אנו הנערים היינו צריכים לטפל בילדים הקטנים, לקלח אותם, להעסיקם. גם ברמה המשפחתית לא היה קל בחיפה. אבי הצטרף אלינו, שכן היה אחרי פציעתו הראשונה, וכל עול הטיפול הכבד נפל על כתפי אימי, מה שיצר מתח ביניהם.

בעת ששהינו בחיפה הגיע זוג חברים חיפאים לבקר את אבא. הם הכירו את אבי על האנייה בדרך לארץ. היה להם כלב פודל יפה. ילדים לא היו להם. הם ראו את מצבו של אבא והציעו את עזרתם. אמא, שהעומס והמתח הכבידו עליה מאוד, ביקשה כי יקחו את אבא אליהם, רק לכמה ימים. הם נבוכו מאוד, אמרו שידונו בדבר. כנראה היה זה דיון ארוך מאוד, כי לא חזרו להודיענו מה החליטו...

כמה חודשים אחר כך עם הירגע המצב הביטחוני חזרנו לכפר גלעדי. אותו זוג הגיע אלינו לקיבוץ לבקר וליהנות. בואם פגע בי, היכולת הזו לבוא לנופש בקיבוץ אחרי היעלמות ארוכה נראתה לי צינית. לא רציתי לפגוש בהם, אך נעניתי להוריי ובאתי לשלם את חובת הנימוס. בלבי עדיין כעסתי.

הקמת פינת החי

את פינת החי של כפר גלעדי הקמנו במקום שבו שהו בעבר אוהלי הפלמ"ח. מתחת לעצי האורנים ועל משטחי הבטון והבזלת שהיו שם. היינו כמה ילדים, כמו שותפים לסוד, ואלינו התלווה מבוגר אחד - אברהם איתי. חלקו בהקמת פינת החי היה חשוב, שכן הוא היה ארכיטקט חובב, ועצותיו וידיעותיו סייעו לנו מאוד בבניית הכלובים לחיות.

תחילה הכשרנו את השטח לבניית פינת החי. לאחר מכן הבאנו, או יותר מדויק לומר 'סחבנו', קורות עץ גדולות, שלושה מטרים אורכן. אברהם איתי ידע על הקורות אך העלים עין, אולי גם האחרים כך. מקורות העץ בנינו כלובים.

וכך הבאנו בהדרגה אל פינת החי בעלי חיים שונים. הנשר הידוע, שעוד יסופר עליו, ובעלי כנף נוספים: עקבים, חיוויאים, חוגלות. חיות שונות שאספנו בסביבה מצאו את מקומן אצלנו בפינת החי: דורבנים, לוטרות, סמור אחד, ואפילו חזיר בר. כדי לכלוא את חזיר הבר, בנינו סביב הכלובים גדר.

מלאכת הבנייה נמשכה קרוב לשנה, אט אט נתפסו עוד ועוד חברים לבניית הכלובים ולטיפול בחיות, עד שפינת החי הפכה שם דבר בקיבוץ ואף מחוצה לו. לא לחינם ביקש מנדלסון, מנהל המכון הזואולוגי, לבקר אצלנו. ואכן הגיע מתל אביב לבקר בפינת החי.

עם גיוסי לצבא לא נותר לי זמן לעבוד בפינת החי. מאן דהוא, שלא אהב את הפינה, פירק אותה. עם חזרתי לקיבוץ אחרי השחרור הקמתי את פינת החי שנית. אך הפעם היא הוקמה בתוך צריף שבנייתו נמשכה חודשים רבים, ושוב - בסיועו האדיב של אברהם איתי.

שורות הגדנ"ע

כמו כל בני הנעורים, גם אליי הגיע הזימון להתייצב בלשכת הגיוס בטבריה. באותם הימים היה עיקר עיסוקי במכון הזואולוגי בתל אביב. הארץ הייתה אז גדולה לנוסעים בה, והמרחקים ארוכים. נסיעה מתל אביב לטבריה דרשה היערכות זמן רב מראש. כמה פעמים איחרתי ללשכת הגיוס.

בסופו של דבר התייצבתי. עברתי את הבדיקות השונות, ולראשונה גיליתי כי בהאזנה ללבי, נשמע רשרוש. לאחר שקלול הנתונים השונים, בישרה לי החיילת שם: 'התקבלת לצבא'. היה זה משפט מעליב משהו, אני, בן קיבוץ כפר גלעדי, שגדלתי על האתוס הצבאי, וייחלתי ליום גיוסי, אני התקבלתי לצבא...

בשלב הראשון נשלחתי לגדנ"ע. הקורס התקיים בגבעת אולגה. גם היום, שנים לאחר, אני יכול להעיד כי היה זה קורס ברמה גבוהה, והעבירו אותו אנשים רציניים ואיכותיים. בין משתתפי הקורס היו חיילים מוכשרים מאוד, בהם עוזי עילם שלימים היה ממקימי סירת הצנחנים, ואף שימש בתפקידי מפתח במשרד ראש הממשלה ובמשרד הביטחון. שם אף זכיתי לכינוי 'החייל האמיץ שוויק'. בתום הקורס נשלחנו לעבודה בגליל העליון. עברנו בין הקיבוצים באזור, וגייסנו את המחנכים והנוער לאימוני הגדנ"ע.

חלק מתפקידנו היה להדריך במחנות הסיירים של תנועות הנוער. בין הקבוצות הייתה קבוצה של שמו"צניקים שהקשו על המדריכים מאוד בלשונם החצופה, בעזות המצח, ובהתנהגותם. מישהו שם בגדנ"ע חשב לו, שלקייבוצניקים ראוי מדריך קייבוצניק, אחד שמכיר וחי את התרבות הזו. שובצתי להדריך אותם. מיד הבנתי שכדאי וראוי לי להתייחס לאלה שעומדים מולי באופן שיהלום אותם. ניווטים, אומדני מרחקים ונקודות ציון לא הלהיבו אותם יתר על המידה. כנגד זאת הטבע - המגע הבלתי ישיר עם הלטאות, המכרסמים ובעלי החיים השונים - דיבר אליהם גם דיבר, ואת זאת יכולתי להעניק להם במנות גדושות. ניגשתי אליהם מתוך עולם ידע רחב ובהתלהבות לא מעטה, גם את ההומור הוספתי, והתוצאה הייתה שיתוף פעולה נלהב. משם, כמו מתחנות אחרות בחיי, נשמרו קשרים עד עצם היום הזה. אלון גלילי, לדוגמה, הגיע לכפר עציון כמלווה של מחנה נכים, הוא יצר איתי קשר וערכנו מפגש משמח.

הופעתי בגדנ"ע לא דמתה להופעה של אלוויס פרסלי, וגם לא של ג'יימס דין... לא ראיתי את עצמי כמדריך נוער, ותחום החינוך לא היה התחום שאליו הייתי מקושר באותה תקופה, מה שהוריד מההנאה ששאבתי מעיסוקי כמדריך. הייתי כיתר בני הקייבוצים - חלמנו על שירות בחילות קרביים בצבא, והדרכה בגדנ"ע לא זכתה בעינינו ליוקרה רבה. קיוויתי שהמסלול הצבאי שלי יתפתח לכיוון קרבי.

מפגש מקרי עם מאיר הר ציון בתחנה המרכזית בעפולה, שינה את המסלול הצבאי שלי ואפשר לומר את מסלול חיי...

יחידה 101

את מאיר הר ציון, בן קיבוץ עין חרוד, הכרתי עוד מימי נעוריי. שנינו חלקנו תחביב דומה, את האהבה לחיות. שנינו הקמנו פינת חי בקיבוצנו, הוא בעין חרוד ואני בכפר גלעדי. מדי פעם נפגשנו והחלפנו חיות ואף חוויות.

אחד המפגשים המשמעותיים שלי עם מאיר היה באותם ימים שלמדתי במכון הזואולוגי. טרמפ לצפון היה אז עבורי כמו זכייה בכרטיס טיסה לאמריקה. למשה אגמי, חבר כפר גלעדי ופעיל התנועה הקיבוצית, הייתה הסעה קבועה ממרכז הארץ לכפר גלעדי, ואני הצטרפתי כמובן. בדרך עצר בעין חרוד כדי לטפל בענייני הפילוג. ניצלתי את השעה לביקור אצל מאיר. בשיחה זו סיפר לי מאיר על הטיול שעשה עם אחותו שושנה אל מעבר לגבול, על נפילתם בשבי שם ועל קורותיהם עד שובם. השיחה התארכה לה, וכשסיים משה אגמי את סידוריו המשכנו בנסיעה לקיבוץ.

לימים, ואני כבר חייל במדי צה"ל, מדריך בגדנ"ע, ירדתי בתחנה מרכזית עפולה, וראיתי מולי את מאיר הר ציון. התחלנו לשוחח. אמרתי לו כי גונבה לאוזניי שמועה כי הוקמה יחידה סודית, וכי הוא משרת ביחידה זו. ביקשתי ממאיר שיסייע בידי לעזוב את הגדנ"ע לטובת יחידה קרבית יותר.

מי שיש לו ממליצים - חיי קלים יותר. לא חלפו שבועיים והועברתי מהגדנ"ע אל יחידה 101. המעבר לסיירת היה כה משמעותי עבורי. כמי שגדל בקיבוץ, חלמתי תמיד להיות לוחם, להוביל, והנה נתגשם חלומי. הרגשתי שנתגבהה קומתי בכמה סנטימטרים.

השירות ביחידה דרש ממני מאמץ רב, ולכל אורכה של הדרך ניסיתי להוכיח למאיר, ולא פחות מכך לעצמי, כי אני נמצא במקום הנכון. היחידה ביצעה פעולות שונות וחשובות, היו גם כאלה שהשתיקה יפה להן.

אחת מהן שינתה את חיי...

כדור בלתי קרוא

'אוי, אבוד' – אלה היו המילים שנפלטו מפי עת פגע בראשי הכדור. כך סיפר מאיר הר ציון כשהגיע לבקרני בבית החולים לאחר הפציעה. הרגשתי קצת מאוכזב ממילים אלו.

יצאנו לתרגיל על אחד התלים בסביבות הכפר הערבי מידייה. בין הכפר ובין התל שעליו הסתובבנו עבר ואדי. היחידה נחלקה לשתי קבוצות, האחת הייתה אחראית על תכנון התרגיל, והשנייה הסתובבה באזור התל על מנת להכיר את המקום, לזהות את נקודות הציון בשטח ולקרוא את מאפייניו. הייתי בקבוצה השנייה. על גבנו נשאנו תרמילים קטנים, ובהם מפות ומים. ירדנו לוואדי, הסתובבנו, התבוננו ימינה ושמאלה. לפתע שמענו סביבנו כדורים שפילו את האוויר. נראה שהתרגיל על התל עורר את דריכות תושבי הכפר והם מיהרו להגיב. לקולות הירי השתטחו חבריי לחולייה מיד, וכל אחד תפס מסתור על מנת שלא להיפגע. אצלי, משהו באינסטינקטים ההישרדותיים לא פעל. הצורך לא להשאיר ציוד בשטח היה חזק יותר מהפחד, התכופתי לאסוף את התרמילים שנזרקו ואת המפות שנותרו בשטח, ואחד הכדורים מצא דרכו לראשי. בדרך נס לא חדר הכדור עמוק מדי ולא סטה ימינה או שמאלה.

התחלתי לזחול מאזור האש, קמתי והלכתי לקומנדקר צבאי שאותו סגרו מאחור, ושימש כאמבולנס צבאי. הובילו אותי ישירות לחדר הניתוחים בבית החולים תל השומר. לאחר מכן עברתי להתאוששות בביתן עשוי פח, כמו בתי המעברות. החום שם היה מעיק במיוחד. זמן רב עבר עד שהוריי הורשו לבוא לבקרני. גם אריק שרון בא לביקור. מאוחר יותר הביאו מהקיבוץ מאוורר שהקל עליי, אולם המאוורר לא שרד בחדר הפח שלי, מישהו העביר אותו לפצוע שהיה צריך אותו יותר...

עם תום שלבי ההתאוששות הראשונים עברתי לבית הבראה על הכרמל, הקצו לי זמן הבראה ארוך ממה שרציתי, חיכיתי להגיע הביתה לקיבוץ. כשחזרתי סוף סוף לכפר גלעדי, עבדתי מעט בקיבוץ, אך ידעתי בתוכי שאני רוצה לחזור לצבא. אני מחליט, ועושה. לא היה לי את מי לשאול או במי להיוועץ. לא היה מבוגר אחראי שיגיד לי שזה לא הזמן, שלא נכון במצבי לחזור לצבא.

גם בצבא לא היה איש שיאמר לי כך. מאיר הר ציון ראה אותי ואמר "טוב מאוד שחזרת, לך תחתום על ציוד". לזכותו ייאמר שכך נהג גם בעצמו.

ביחס לכל מה שקשור לפעילות צבאית התנהלתי מתוך אהבה ומסירות, שלא פעם חרגו מגבולות ההיגיון. עד היום, כשאני פוגש לוחמים, אני מתמלא הערכה כלפיהם, ואילו כשאני שומע על חייל המנסה לחמוק משירות צבאי, אני בז לו.

השתלבתי ביחידה בדיוק בעת ההכנות לקראת מסע ארוך מבית גוברין לעין גדי דרך הגבול הירדני. מסע קשה, היו שלא סיימו אותו, אך אני אמרתי לעצמי חזור ואמור, 'לא אעזוב ויהי מה'. הגיע יום המסע. ההליכה התמשכה, כפות רגליי כאבו והתמלאו יבלות, אך גמרתי אומר בלבי להמשיך ויהי מה.

והנה, הגיע המסע אל סופו בים המלח. ואני – חלצתי את נעליי וטבלתי רגליי במים המרפאים.

קן בורוכוב והקומונה

אפשר לומר כי אהבתי למוזיקה היא זו שהביאה אותי לתפקידי כקומונר בקן בורוכוב בגבעתיים.

עם שחרורי מהצבא חזרתי לקיבוץ. ככל בני הקיבוצים פניי היו אל שנת שירות. בין הרעיונות השונים שבחנתי, עלה הרעיון כי אהיה קומונר בקן בורוכוב של תנועת הנוער העובד והלומד בגבעתיים. לבדוק הייתי מוכן. הגעתי לשם, ומצאתי עצמי במקום שהיה רחוק ממני מרחק מזרח ממערב. היו שם מאות רבות של חניכים, עירוניים, רעשניים. רציתי לסגת מייד. מה לי ולעירוניים רעשניים אלו? מה לי ולהדרכה? מה ניסיוני בעמידה מול קבוצה כה גדולה? אמנת התנסיתי במשהו מעין זה בגדנ"ע, אך הממדים כאן היו אחרים. סירבתי להצעה וחזרתי לקיבוץ.

בהולכי על אחד השבילים בקיבוץ פגשתי את טובה, שהייתה מורה שלי ומחנכת. טובה שאלה למעשיי. סיפרתי לה על ההצעה שקיבלתי זה עתה, על רשמיי מקן בורוכוב, על התחושה שהמקום אינו מתאים לי ועל סירובי להצעה.

טובה הביטה בי ואמרה: רן, הזוכר אתה כמה אהבת מוזיקה, וכמה רצית לנגן, אך לא ניסית כלל ללמוד נגינה... הזדמנות אחת החמצת כבר! אל תהדוך הזדמנויות הנקרות בדרכך... ניתנה לך הצעה להתנסות במשהו חדש, הרי זו הזדמנות לגדול ולהתפתח, נסה, ואל תחמיץ שנית! דבריה נכנסו ללבי. והסכמתי.

הגעתי לקן, מאות חניכים עירוניים, רועשים, חלקם חצופים. לא היה קל לגשת אליהם. אך ידעתי שאם אין אני לי מי לי. שינסתי מותניים והתחלתי בעבודתי. אט אט הכרתי את האנשים מקרוב, ובמשך הזמן נרקמו ידידויות עמוקות וחברויות נפש. גם עם חניכים וגם עם בני משפחותיהם.

קשרים שקשרתי בקן בורוכוב נמשכו שנים אחר כך, עם משפחת אבס למשל, שילדיהם יהודית ובוקי היו חניכי הסניף. הם היו לי בית ומשפחה. במלחמת יום הכיפורים נהרג בוקי, והקשר עם המשפחה התהדק גם סביב האזכרות. יהודית הייתה זו שהסיעה אותי לימים ללוויית אבי. גם עם איתן ליפשיץ נשמר הקשר, ומדי שנה היה מגיע ליום הכיפורים לכפר עציון, ועוד ועוד.

את האיכויות הקיבוציות הבאתי אל הקן שבעיר הגדולה. ערכנו טיולים מאתגרים, הקמנו פינת חי בקן. יחד עם החידושים שהכנסתי הייתי צריך לעמוד מול מסורות ומול דרישות של הורים. היו לא פעם בעיות משמעת שהוציאו ממני כוחות שלא תמיד נעמו לי.

אחת הסוגיות החינוכיות שאני זוכר היטב היא ההתלבטות אם לערוך בקן אזכרה לשניים מחניכיו שנהרגו בסניף, כאשר 'טיפלו' בטיל ששרד מאלטלנה. האירוע התרחש לפני שהגעתי, ועד אותה שנה דחו הקומונרים את ההחלטה. קיבלתי את ההחלטה לקיים את האזכרה, ולו רק בכדי לתת להורים תחושה טובה יותר.

קן בורוכוב והתפקיד שמילאתי בו פתחו בפניי עולמות, ולימדו אותי על בני העיר ואיכויותיהם, אך יותר מכך למדתי בתקופה זו הרבה על עצמי ובניתתי את עצמי.

מדריך חברת הילדים

בשובי אל הקיבוץ משנת השירות בקן בורוכוב המשכתי להתנדב, והדרכתי תקופה בקריית שמונה. למדתי שם כי הנוער בארץ מגוון מכפי שחשבתי: יש את בני הקיבוצים, ויש את בני העיר, יש את בני קן בורוכוב ויש את בני קריית שמונה. בין השאר למדתי שם לרכב על טוסטוס. הבדיחה הייתה, שכששומעים טרטור מנוע של טוסטוס, רן כנראה רוכב עליו, וכדאי למהר ולהיכנס הביתה...

בסופה של התקופה הזו מינו אותי למרכז חברת הילדים בקיבוץ. הדרכתי את קבוצת 'ארז'. נפשי נקשרה בנפשם, ועד היום משתרגים חוטים המחברים בינם לביני. שנות עבודתי איתם היו מהפוריות והטובות שידעתי. את יצר ההרפתקנות הנטוע בי מלידה, החייתי בעבודתי איתם, ויחדיו ידענו חוויות יוצאות דופן.

דרשתי הרבה מהם ומעצמי. אני חושב שרוח הנעורים שבי הביאה אותי לבחור באתגרים שאולי לא תמיד היה ניתן לתת להם את חותמת האחריות... במבט לאחור, נראה כי ההתלהבות הזו, ההליכה אל הלא נודע, אל ההרפתקאות והאתגרים, הדביקה אותנו זה לזה. ואף כי ההורים לא תמיד שמחו בפעילות, הילדים אהבו את מה שעשינו.

יחד בנינו מחדש את פינת החי, שזכתה לכינוי 'הפארק'. הרבה עבודה נדרשה מאיתנו, ואט אט מילאנו את הפארק בבעלי חיים ובציפורים שונות.

יחד בנינו גם את המועדון. פניתי לאברהם איתי, ואמרתי לו כי חסר לנו מקום שבו נוכל להתכנס לפעילות. בעזרתו - ברעיונות, בחשיבה, בעצה טובה ובחיבור לאנשים הנכונים - נבנה המועדון. בידינו בנינו את המועדון, הילדים היו שותפים מלאים.

כמו כל קבוצה, גם קבוצת 'ארז' הכילה בתוכה נערים ונערות חדורי התלהבות ומוטיבציה, שהגיעו יום יום לאחר הלימודים והשקיעו את מרצם וזמנם, ואחרים שלא היו שותפים לבנייה. זכורני שהילדים ביקשו שאעשה צדק, וטענו כי אלו שלא היו שותפים בבניית המועדון, אינם זכאים לצאת לטיולים.

היו אלה טיולים... הכרנו דרך הרגליים אזורים רבים בארץ. כל מסע זכה להכנה טובה ורצינית, ותמיד חזרנו עמוסי חוויות. יצאנו למסעות מאתגרים של כמה ימים, הגדול שבהם היה לסיני. פעם יצאנו יחד לטיול לילי לנבי יושע, שם פגשנו חברת פלמ"ח, שסיפרה לנו סביב המדורה על חלקו של הפלמ"ח במלחמות שהובילו להקמתה של המדינה.

מעשה בנשר

באחד הטיולים הלכנו אל קן הנשרים בנחל קדש. לא היה לנו נשר בפינת החי, וראיתי לנכון לצרף לפינת החי שלנו את גוזל הנשר שזה עתה בקע בקן. יצאנו מוקדם בבוקר אל מצוקי נחל קדש, שם בנקרות הצוק שכנה לה משפחת נשרים.

לביצוע המשימה היה דרוש מתנדב שיגלוש בחבל אל אותה מערה בצוק. עוד היה דרוש לנו תצפיתן שיעמוד מנגד ויעזור לגולש בהכוונה. אף אחד מהחניכים לא התנדב לגלוש, הדבר עורר פחד, אפילו בתוכי. אך לא אחד כמוני יוותר. יצאתי בעצמי אל הקן. גלשתי עד למערה והגעתי לקן, אלא שאז שמתי לב כי המצלמה איננה איתי. החזרתי את החבל אל החניכים, וביקשתי שישלחו אליי את המצלמה עם החבל. המצלמה יצאה לכיווני אך נתקעה בדרך.

הזמן חלף... המצלמה תקועה, ואף אני תקוע בתוך המצוק ללא חבל. הילדים הציעו להזעיק משטרה, אולם בסופו של דבר הצליחו להעביר אליי את החבל. אספתי את גוזל הנשר לתוך חולצתי. הנשר, שלא היה מורגל במסעות ובתזוזות מעין אלו, הקיא עליי.

עם הנשר בידינו חזרנו אל הקיבוץ שהחושך כבר ירד עליו. ההורים כולם חיכו לנו אכולי דאגה. ידעתי היטב איזו קבלת פנים מצפה לי מהם... מצאתי לי דרך להיעלם אל פינת החי ולשכן בה את הדייר החדש. ההורים זעמו, דיברו על חוסר אחריות, אך דומני שהילדים נהנו מאוד מהטיול.

קרה המקרה שאיני זוכר מהו, ובאותו יום קמתי ועזבתי את הקיבוץ, נפרדתי מחברת הילדים ויצאתי לדרכי. לימים אמרה לי חניכה, כי היו אנשים בקיבוץ שאמרו, כי לא היו צריכים לתת לי כך לעזוב. מאז נשתלתי במקום אחר - בנוף ההרים של גוש עציון.

אך עדיין ניתן למצוא חוטים המחברים ביני ובין חניכיי הילדים, שכבר חצו את שנות השישים לחייהם. ביטויים לחיבור זה אפשר למצוא בביקורים של בודדים אצלי, או זוגות הבאים מפעם לפעם, מרימים טלפון, וכן בביקור של קבוצת 'ארז' בכפר עציון, אחרי שנים רבות, לכבודו של המדריך. גם בחגיגת יום הולדתי השמונים היו חניכיי שותפים.

אהבתי את הילדים, והשקעתי את נשמתו בהם. והם היו כרוכים אחריי. עבורי היו אלו שנים משמעותיות ביותר, ודומני גם עבורם.

מרכז שמינית ארצי ונחש אחד ארסי

ימי הצבא חלפו, גם שנת השירות בקן בורוכוב, שפתחה אותי לאנשים אחרים, ולמקום אחר שאינו קיבוץ. הקשר עם הילדים בתפקידי כמרכז חברת הילדים בקיבוץ מילא אותי. העשייה בקיבוץ הייתה משמעותית, בניית הפארק, הטיולים, הפעילויות. אולם משהו בפנים קרא לי ללכת, להמשיך למקום אחר.

אהבתי לארץ, לטיולים ולבעלי חיים הביאה אותי אל תפקידי כרכז שמינית ארצי. ביני לבין השמיניסטים בני קיבוץ התנועה נוצרו קשרים טובים, יכולתי להבין ללבם. דומה שהאהבה למרחבים, המגע הבלתי אמצעי עם הטבע, ההיכרות עם בעלי החיים והעקבות אותם השאירו במדבר, החשיפה לבעלי חיים יחודיים כמו הערביקולה, הסיפורים שצברתי בשנות חיי - כל אלה הפכו אותי לדמות משמעותית ומעוררת עניין בקרב הנוער. וגם הזרימה שאינה יודעת תמיד גבולות של זמן ומקום. הלב הכתיב את הקצב.

באחד הימים קפצתי לבקר בפארק שבנינו בכפר גלעדי. הפכתי אבנים, פגשתי את החיות. מאחורי כמה סלעים שהזזתי באזור השפנים, הבחנתי בנחש צפע. מצאתי קופסת עוגיות ריקה, ומיד מילאתי אותה בנוכחותו של הנחש. את הקופסה הנחתי בתיק העור שלי, ותכננתי להביאה למכון הזואולוגי בתל אביב. אך היו לי עוד כמה תחנות בדרך, בין השאר עצרתי באיילת השחר אצל משה וגאולה גילי, לרגל מסיבה שהייתה בביתם. תמיד נעים היה להתארח בביתם החם והנעים.

תוך כדי האירוע, לחשתי על אוזנו של משה את דבר האורח המצוי בתיקי, והשמועה הגיעה גם לאוזנו של בנו הבכור. הנער לא התמהמה והגיע לראות את ה'אורח'. לא עמדתי בפיתוי, ופתחתי את מכסה הקופסה. ללא אישורי פרץ קפץ לו הנחש, שכנראה חש שלא בנוח בבית הגידול הזמני שהועדתי לו. הצפע תפס את אגודלי, והכיש אותי הכשה הגונה. מבט פה, מבט שם, ונוצרה מהומת מחץ בביתם החגיגי של משה וגאולה.

יגאל לוסמן, בן כיתתי, הסיע אותי לצפת לטיפול, בלי שדילג על הערה בדרך, שאין פלא שדבר כזה קרה דווקא, איך לא, לרן. בצפת קיבלתי זריקה, ולילה בבית החולים. למחרת המשכתי הלאה לכיוון תל אביב, כמו לא היה דבר. אולם פריחה וכאבים לא אפשרו לי להמשיך ולהתעלם ממצוקת הגוף, ובהגיעי לחברים במעיין צבי, נאלצתי לנסוע לבית חולים רמב"ם. שם לא התרגשו מדי, שוב קיבלתי זריקה, ושוב שכבתי לילה במיון.

פעמים רבות התנצלתי בפני הגלילים על ששיבשתי את החגיגה בביתם. בפעם האחרונה, במסגרת יום הולדתי השבעים - 'מסע בעקבות תחנות הריח של רן' - שארגן ידדי היקר דוד עמית. במסגרת המסע הגענו לאיילת השחר, ושוב התנצלתי. תגובתה של גאולה הייתה 'רן, את זאת כבר שמענו...'

החולייה שהביאה אותי לכפר עציון

כמרכז שמינית ארצי הרביתי לנסוע בין קיבוצים ומקומות בארץ, והרביתי להכיר אנשים יפים ומעניינים. טיילנו במקומות שונים, טיפסנו הרים, חצינו ואדיות, הדרמנו לנופי סיני, לים ולמדבר, הצפנו לחרמון. אחד מטיילי עם הנערים הפגיש אותי עם יהושע כהן – מפגש שיביא לתפנית בחיי.

יהושע כהן, ממייסדי שדה בוקר, התגורר בקיבוץ שבנגב עם רעייתו נחמה. הוא הכיר את המטיילים, ולעתים התלווה אליהם. באחד מהטיולים באזור שדה בוקר, ירדתי עם החניכים לוואדי. התבוננו בצומח ובחי, הרחבתי בדיבוריי על המקום, והזמן הלך והתארך. יהושע השקיף מעמדתו מעל הוואדי, ושאל את העומדים לידו מי זה המדריך הזה שלא יודע זמן מה... עוד תכיר, אמרו לו...

ואכן כשעלינו מן הוואדי ערכנו היכרות, היכרות שהפכה עם השנים לחבורת עמוקה.

בתקופה זו גילתה רות אבני, חברת כפר גלעדי, את העולם הדתי, שהלהיב אותה מאוד. רות אבני הייתה בעלת כישורים ארגוניים יוצאים מן הכלל. באחת השיחות בינינו, עלה הרעיון לארגן מפגש בין בני השמינית שהדרכת, ובין האוכלוסייה הדתית באזור יהודה. יהושע, כאוהב הארץ, היה ממקימי בית ספר שדה כפר עציון. פניתי אליו עם הרעיון שהעלינו, להפגיש את בני הקיבוצים עם אוכלוסייה אחרת, האוכלוסייה הדתית, שיהושע הכירה היטב במסגרת עבודתו בכפר עציון.

כך התחלנו לארגן שבת משותפת. חילקנו את החניכים לשתי קבוצות: קבוצה אחת שובצה לכפר עציון, וקבוצה שנייה שובצה לחברון. אני הייתי עם הקבוצה השנייה. באותה שבת פגשתי אנשים שלא התאימו במאומה לכל מה ששמעתי וידעתי על הדתיים. חשבתי שאני מכיר אותם, הרי שמעתי מפעם לפעם על אודותם, אך מה שפגשתי היה שונה מאוד ממה ששמעתי.

פגשתי אנשים יפים. אנשים עמוקים, מחוברים אל האדמה. מלח הארץ. אנשים שהערכים שלהם דמו במאוד לערכים שלי. השיחות איתם היו מעניינות, נחשפו בפניי פנים חדשות של בני הארץ הזו, ומצאתי כי יש לנו אהבה משותפת – אהבת הארץ. היו שם אקלה וחיה גנירם, בנץ הנמן ומשפחתו, ישועה ועוד. דרכם גם הכרתי את חנן פורת שהיה לי לידיד נפש.

המפגש עמם טלטל אותי. בעיניים אחרות, כמהות, התבוננתי בתפילה, ובאורח החיים אותו קיימו. היו אלו הצעדים הראשונים שלי אל העולם הדתי ואל ביתי החדש בכפר עציון.

באותה תקופה ביקשני יהושע כהן כי אצטרף לצוות ההדרכה של בית ספר שדה כפר עציון.

כך נטעתי עצמי בנוף חדש, בנוף אחר.

את נוף הרי הגליל המרתי בנוף הרי יהודה.

ואת בני הקיבוצים בבני קיבוץ דתיים.

ומאז ועד היום זהו ביתי.

שיר השירים

הגעתי לכפר עציון בשנות השבעים. השתלבתי בבית ספר שדה כמדריך, תפקיד שהייתי מנוסה בו. אך הפעם, כחבר קיבוץ כפר עציון. מקום חדש, שונה מהמקום שבו גדלתי בתחומים שונים.

אט אט השתלבתי במקום...

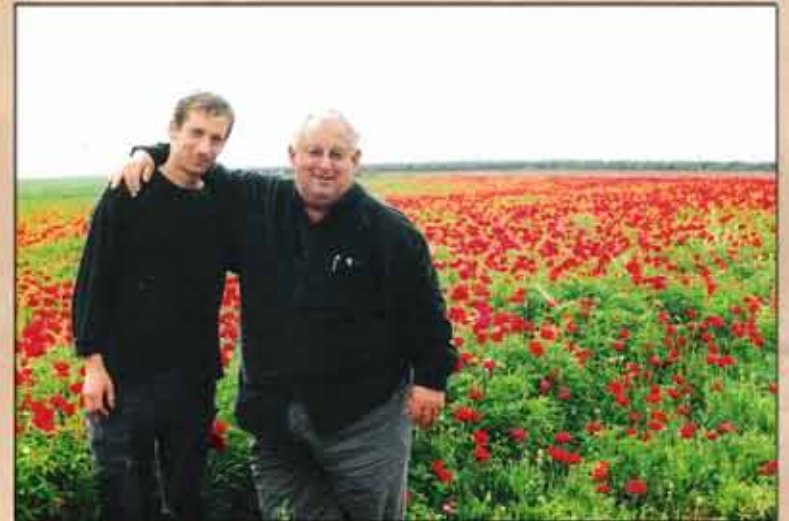
כיוון שכפר עציון הייתה לי כבית, נעור בי הרצון להקים בה פינת חי. רקמתי לי חלום על פינת חי במורד הסלעי של גן 'שיר השירים', כך כונה האזור עוד בימי כפר עציון שלפני הקמת המדינה. רתמתי את ניסיוני בהקמת פינות חי, את אהבתי לבעלי חיים, את הידע שרכשתי במכון הזואולוגי ובמהלך השנים, והעליתי הצעה להקים באזור שיר השירים גן זואולוגי. התשובה החיובית ניתנה בהתלהבות, ובעזרת אנשים טובים כמו בנץ הנמן, החילונו בהכנת המקום לדיירים החדשים: איילים, יעלים וצבאים. הדיירים לא איחרו להגיע, וקבעו את ביתם במתחם שהכנו עבורם.

אהבתי את המקום, ולכל אורך שנותיי בכפר עציון המשכתי לטפח אותו.

בוקר אחד פגשתי בכמה ילדם שפספסו את ההסעה לבית הספר ונשארו בקיבוץ. הצעתי להם לבוא ולעבוד איתי בגן. היו אלו נחום ויהודה קנוהל ויהונתן שורק. מאז הפכנו לצוות. השקענו במקום את מלוא המרץ, ויחדיו הפכנו אותו לפינת חמד קסומה. פינת חמד זו משכה, ועד היום מושכת אליה, את חברי הקיבוץ, תושבי האזור ואף מבקרים ממקומות רחוקים יותר.

מדי פעם הוספנו בגן צמחים, שתלנו עצים או פרחים נדירים, הבאנו בעלי חיים נוספים כמו שפני סלע וכוורות דבורים.

שנה אחת החלטנו להעניק לחברי הקיבוץ דבש מכוורת שיר השירים. רדינו את הדבש, השגנו צנצנות מתאימות, מילאנו אותן דבש, ובירכנו בשנה טובה. היה זה דבש מפרחי הבר שלנו, וטעמו היה מיוחד במינו.

במקביל לעשייה בשיר השירים, תמיד עבדתי בענפי הקיבוץ השונים: הדרכתי בבית ספר שדה, מאוחר יותר השתלבתי בענף הנוי, שירתי כרבש"צ הקיבוץ, ואף הייתי ממקימי המטע.

גם במטע, כמו בשיר השירים, הייתי מעורב באופן טוטלי, אהבתי לטפל ישירות בעצים, לרסס, לקטוף ולגזום במו ידיי - לא על ידי שרף ולא על ידי שליח. כל מי שעבד איתי נהג כמוני.

לא פעם הגיעו תלמידים לשבוע עבודה. הם למדו את הכללים במהירות והשתלבו בצוות המטע. הקבוצות הזכורות לי הן אלו שהשקיעו והגדילו ראש בעבודה.

בכל שנותיי בקיבוץ הכרתי אנשים ורכשתי חברים. הפכתי בעצמי לחלק מהנוף האנושי בקיבוץ.

בשנים האחרונות קשה יותר. חבריי הטובים, דוד עמית וחנן פורת, הלכו לעולמם. כוחותיי אינם כבעבר, ובלבי חשש - מה יהא על שיר השירים? היכן ישנם אותם האנשים שהאהבה הגדולה לשיר השירים ולטבע ממלאת אותם, וממנה ישאבו רצון וכוחות להמשיך ולטפח את המקום? היכן יימצאו אותם ילדים שיתמסרו למקום כילדים ההם? אין לי תשובה.

אסתי

אחותי אסתי הייתה מאז ומתמיד טיפוס נמרץ. מאז שהייתה ילדה היו אבא ואמא רצים אחריה, מתנשמים ומתנשפים. ואף כאישה מבוגרת תמיד היא מלאת מרץ.

ערב אחד, היה זה בשנת 1980, נסעה עם סמי בעלה להצגה באיילת השחר. בשובם לביתם שבמשגב עם, הלכה אסתי לבקר את בנם התינוק בבית הילדים. החורף היה בעיצומו, והחשמל בבית הילדים נפל. אסתי הזעיקה את סמי, שהיה חשמלאי הקיבוץ, שיבוא לתקן. בזמן שסמי עבד, פרצו מחבלים לבית הילדים. סמי נאבק עמם אך הם ירו בו והרגו אותו. אסתי נסה לשירותים וכך ניצלה.

המחבלים לקחו אתם כמה ילדים כבני ערובה, והתבצרו במפלס העליון של הבניין. אחד מהילדים הללו היה עופר, התינוק של אסתי וסמי.

הניסיון הראשון לחילוץ לא צלח. אחד הילדים נהרג וכך גם חייל צה"ל. בבוקר, הגיעה סיירת מטכ"ל בפיקודו של רפול לחלץ את בני הערובה. הם הגיעו עם כלבים שאומנו לזהות אנשים האוחזים בנשק. הם הוצגו כרומנים שבאו לנהל משא ומתן, ותפסו עמדות ליד הדלתות. בשלב מסוים פרצו אנשי הסיירת לתוך הבית, הכלבים הסתערו על מחזיקי הנשק, ובני הערובה שוחררו ללא פגיעות בנפש.

עם השחרור החזירו לאסתי את התינוק. אסתי חשה שקיבלה את בנה במתנה.

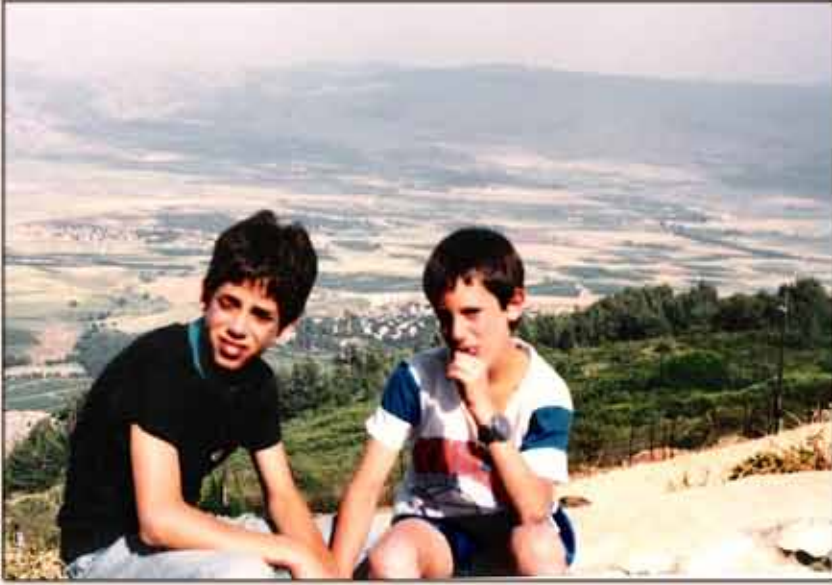
לביתה במשגב עם הגיעו מנחמים רבים. מוטה גור, רפול, פרס, נשיא המדינה דאז יצחק נבון, מכרים ורבים אחרים. גם ביום השנה התאספו חברים רבים, ממשגב עם ומחוצה לה.

אסתי הרגישה כי האזכרות מכבידות עליה, ואט אט רצתה לסגת מהאופן הפומבי שלהן, ולערוך אזכרות צנועות ומשפחתיות.

את ארבעת ילדיה גידלה אסתי לבדה, בלא איש.

ואני, נסעתי מכפר עציון למשגב כדי להושיט יד, להיות איתה ועם הילדים. השכבתי אותם בבית הילדים, תוך שסיפרתי להם סיפורים. אחד הסיפורים שהיה אהוב עליהם במיוחד היה 'טסברנטי'.

בשלב מסוים התקשרו מכפר עציון וביקשו להחזיר את רן למטע. חזרתי הביתה, למטעים, לכפר עציון.

סירל בלונדהיים והמכללה

בין שאר עיסוקיי בשנות חיי בכפר עציון, לימדתי ביולוגיה במכללה לבנות בירושלים. כמו רבות מתחנות חיי, מה שהביא אותי למכללה היה מפגש אנושי מיוחד במינו עם ד"ר סירל בלונדהיים ז"ל, שהייתה חוקרת בתחום האנטומולוגיה.

כיצד הכרתי את סירל? בסתם יום של חול הגיעו סירל והלל בן זוגה להתארח בכפר עציון. ביקורים במקומות שונים בארץ ובעולם היו חלק מחייהם. הם הכירו את רותי דמסט, שהייתה בת כיתתו של בנם הבכור, ואיתה הסתובבו במרחבי הקיבוץ.

כשעברו ליד ביתי אמרה רותי לסירל כי היא חייבת להכיר את החבר שגר כאן. הם סרו לביתי וכך התחיל הקשר בינינו. סירל הייתה אישה יוצאת דופן בכל מובן. מלאת הומור, חמה, חכמה, משפחתית, ומיוחדת עם הבריות. דרכה הכרתי חברים רבים.

החברות בינינו הייתה עמוקה, והפכתי להיות אצלה בן בית. סדרים רבים התארחתי אצל הלל וסירל. לאחר פטירתה, סיפרתי למשפחתה סיפורים רבים שלא ידעו עליה.

עבודתנו המשותפת בקורס פאוניסטיקה הייתה חגיגה. כל נסיעה איתה הייתה חוויה. היא התלהבה מכל יצור, כמובן מחרקים, אך גם מציפורים, ירבועים או כל בעל חיים אחר. יחדיו ניסנו להנחיל לתלמידות המכללה בירושלים את אהבתנו המשותפת לבעלי החיים החולקים איתנו את זה החלד.

אהבתי למוזיקה

אחת האהבות הגדולות שלי, שמלווה אותי לכל אורך חיי, היא המוזיקה הקלאסית. בשנים האחרונות אני מיצר על כך שאין מי שיחלוק איתי אהבה זו.

שורשיה של אהבה זו בכפר גלעדי, שם היו חובבים רבים למוזיקה הקלאסית. גידי קייך, שהיה אחד ממורי, היה משמיע לנו הרבה מוזיקה קלאסית. הוא היה מעלה איתנו מחזות מוזיקליים כמו פר גינט, פטר והזאב.

עוד קודם, שירשרה הגנת המסורה והאהובה, הייתה משמיעה לנו, ילדי הגן, מוזיקה קלאסית בהזדמנויות שונות.

בבית התרבות נערכו אזכרות של חברים, ושם היו משמיעים יצירות שנבחרו בקפדנות. הייתי משתתף באזכרות אלה בעקביות. היו בקיבוץ גם ערבי מוזיקה קלאסית. היה מגיע לקיבוץ יהודי בודד להעביר ערבי תרבות אלה. הוא היה יושב מול אוסף התקליטים שלו, על השולחן עמד הפטיפון, וכך היה משמיע לבאים מוזיקה לפי טעמו. הצלילים באו בי, וכך נעורה בי אהבה מיוחדת למוסיקה.

בשנים האחרונות התרשמתי מיצירות קוליות. למשל הרקוויאם של מוצרט או הרקוויאם של ורדי, שהוא יותר זועק.

רבות רבות היצירות שחודרות לתוך לבי, ומעוררות בי משהו שרק המוזיקה מסוגלת לעורר. אך יותר מכל, אוהב אני את חלקה השני של הסימפוניה השביעית של בטהובן.

תם ולא נשלם

קשה לקבץ חיים שלמים לספר.
כל סיפור וכל תקופה פותחים ומזמינים
זיכרונות רבים רבים.
ורבים נשארים בחוץ.

את חיי אני חי באהבה.
האהבה היא המנוע שלי,
של הבחירות שלי, של מעשיי ופועלי.
כל חיי אני כמתבונן,
ורושם בתוכי את האנשים והחוויות.

המצלמה היא בת לוויה במסע חיי.
בעזרתה יכולתי לשמור מעט מהמפגשים בחיי,
עם אנשים, עם מקומות, ועם יצורים שונים.
התמונות שהצטברו אצלי
הן אוסף כל אותם הדברים שאהבתי ושאני אוהב.

אהבה ראשונה, גדולה מכול, לאנשים.
לחברים רבים, שאני אוספם לאורך החיים.
חברים שעמם חלקתי את ילדותי בכפר גלעדי.
חברי קיבוץ שבהם התבוננתי ומהם למדתי,
על מנת לעשות או על מנת שלא לעשות.
חברי הפלמ"ח שאותם הערצתי.

יש חברים שחסרים לי עד מאוד.
חברי הטוב מילדות שלמה קליין.
משפחת סגל.
בוקי אבס מקן בורוכוב.
אבו עמיחי,
שאני מתגעגע כל כך לציניות ולהומור שלו.
שניהם נפלו במלחמת יום הכיפורים.
חנן פורת ודוד עמית חבריי ורעיי
שהלכו לעולמם אחרי מחלה קשה.
סירל שהייתה לי למשפחה.
אני אוהב אנשים, ואוהב את חברתם,
ומביט בהם בעיני הזואולג שלי.
בכך אני מתחבר לאהבה נוספת,
אהבה לטבע, לחי בן, לצומח בן,
לכל בעל כנף וזוחל,
לכל החי באוויר, ביבשה ובים.
אהבה גדולה יש בי לארץ הזו, לשביליה,
להרים ולבקעות, לנחלים ולמדבריות.
אהבה לשפה העברית,
ולראש היהודי שמעודד למידה והבנה.
ועוד אהבה גדולה, למוסיקה.
ומעל לכול –
אהבה עזה לחיים,
שעודני חולם ליצור בהם,
לבנות ולעשות.

